

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Seks komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Seks komedier", i Holberg, Ludvig: *Seks komedier*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 536.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg14val-shoot-idm139796474594336/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Seks komedier

verdensbillederne (se n.t.s. 238 nedenf.) – *flack*: flad. – *Pebling Sæn*: P.S. lå uden for Kbh.s volde. – *aldrig*: slet ikke. – *Jorden løber (...) stille*: det moderne, kopernikanske verdensbillede, efter den ty.-po. astronom Kopernikus (1473–1543), der i sit værk om himmellegemernes bevægelse fra 1543 lancerede sit heliocentriske verdensbillede, hvori planeterne bevæger sig omkring solen (af gr.: Helios, sol), som er det hvilende midtpunkt. Denne opfattelse fortrængte langsomt det hidtidige, af kirken støttede, ptolemæiske (efter den gr. astronom Ptolemaios, 2. årh. e.v.t.), geocentriske verdensbillede (af gr.: ge, jord), iflg. hvilket solen og planeterne bevæger sig omkring den stationære jord. Når da. astronomer nølede med at slutte sig til den kopernikanske model, skyldtes det ikke mindst det indenlandske alternativ, de havde for øje i form af det tychoniske verdensbillede, efter Tycho Brahe (1546–1601), der var kommet frem til, at Jorden omkredses af solen og månen (som hos Ptolemaios), og at solen omkredses af de øvrige planeter (som hos Kopernikus). På komediens tid vaklede den astronomiske sagkundskab ved Kbh.s Universitet endnu mellem det kopernikanske og det tychoniske verdensbillede, jvf. Spang-Hanssen (se n.t.s. 224), s. 13–23. – *Ingen (...) meer derom*: se foreg. n. – *falde iblant*: falde omkring mellem hverandre. – *løbe*: sejle.

- 239 *velte sig om*: dreje sig, rotere. – *klipper ... Stjerner af*: E.M. fremsætter naturligvis denne fantastiske forklaring mod bedre vidende og for at gøre nar af Jesper. – *curiøst*: mærkeligt, ejendommeligt. – *Materie*: stof. – *Catolsk i Hovedet*: forstyrret, afsindig. – *hvor got Folk (...) efter*: gl. da. ordsprog, *Mau nr.* 2236.
- 240 *deponerede*: se n.t.s. 211. – *Blev (...) rejst*: dumpede (til studentereksamen, der på komediens tid afholdtes på universitetet, ikke på latinskolen (= gymnasiet)). – *conditionaliter*: lat.: betingelsesvis, dvs. de blev optaget på prøve. – *Imprimatur*: lat.: må trykkes; under den da. enevælde (1660–1849) eksisterede der censur på trykte publikationer; hvervet som statens censor, der skulle påse, at skriftet intet indeholdt i strid med sædelighed, religion og kongemagt, gik på tur mellem universitetets professorer; lod censor skriftet passere, gav han det påtegningen I. + sit navn; Per opfatter derfor «I.» som censors titel.
- 241 *Nomen*: lat.: navneord. – *Verbum*: lat.: udsagnsord. – *Cujus declinatio*: lat.: efter hvilken (navneords-)bøjning. – *Alle de Ord (...) Interjectio*: regel fra begyndergrammatikken (Donaten, se n.t.s. 214) vedr. ordklasserne; Pers »Principium« (lat.: princip) er en fejl for: participium (lat.: tillægsmåde), og Conjugatio og Declinatio (lat.: betegnelser for hhv. udsagnsords og navneords bøjningsklasser) er ikke ordklasser, men Pers egne (irrelevante) tilføjelser. – *Nomen (...) In-*

terjectio: navneord, stedord, udsagnsord, princip (fejlf. for: tillægsnåde, jvf. foreg. n.), udsagnsordsbøjning, navneordsbøjning, udråbsord. – *ryste sine Æmer*: rykke ud med sin viden, folde sig ud (på stående fod). – *Genitivo*: lat.: genitiv, ejefald; selve ordet g. er her bøjet i ablativ, fordi »i« i dette tilfælde styrer abl. på lat. – *Nominativus* (...) *Ala*: Per »svarer« ved at bøje »ala« (lat.: vinge), den første glose i *Aurora* (se n.t.s. 211), i casus (fald); hans bøjningsremse er (igen) ikke blot ufuldstændig, men også forkludret, idet han sammenblander endelser fra 1. og 2. bøjning (deklination). – *Nominativus*: lat.: nævnefald. – *Genitivus*: lat.: ejefald. – *Dativus*: lat.: hensynsfald. – *Vocativus*: lat.: tiltalefald. – *Ablativus*: lat.: gram. fald på lat. uden da. side-stykke el. navn, bruges bl.a. efter visse forholdsord. – *deponerede*: se n.t.s. 212. – *scandere*: skelne skarpt mellem lange/betonede og korte/ubetonede stavelser. – *Lectie*: (latinskole-)klasse. – *Kiøbenhavnsskole*: der var to latinskoler i Kbh., St. Petri og Vor Frue (Metropolitanskolen). – *Hebraiske og Chaldaiske Vær*: det var i 17. og 18. årh. ikke uset, at ambitiøse akademikere demonstrerede kendskab til også mere eksotiske oldtidsprog. – *Hebraisk(e)*: h. var skolefag i latinskolen. – *Chaldaisk(e)*: kaldæisk, babylonisk el. jødisk oldtidsprog, visse (yngre) dele af GT er overleveret herpå.

- 242 *Sinke-Lectien*: nederste klasse. – *Herredsfogeden og Amtsforvalteren*: H.: herredets dommer og politimester; A.: amtets skattedirektør; sådanne embedsmænd var på komediens tid endnu uden akademisk uddannelse. – *E qua Schola (...) mi Domine?*: lat.: fra hvilken skole blev De student, min herre? – *Adjectivum (...) convenient*: lat.: Tillægsord og navneord skal stemme overens (ved fejl-bøjning kommer Per til at sige: stemmer overens) i køn, tal og fald (ved fejl-bøjning kommer Per til at sige: ost), regel fra begyndergrammatikken, *Donaten* (se n.t.s. 214); Holberg har antagelig lånt dette indfald fra Molière, der i sin komedie *Le Médecin malgré lui* (fr.: *Lægen mod sin vilje*) fra 1666 lader brændehuggeren Sganarelle fremsige samme lat. svada, da han skal agere læge (II,4). – *maaler ham (...) Skieppen fuld*: svarer godt for sig, giver ham, hvad han har fortjent (*godt af). – *Pæl*: ca. ¼ l. – *deponeret*: se n.t.s. 211. – *hen i Taaget*: hen i vejret, forvovlet sludder. – *Tunc (...) andet*: lat.: det angår også dig, når naboens væg brænder; næsten ordret citat fra den rom. digter Horats' (65-8 f.v.t.) epistler I,18, v. 84; versmålet er hexametret (= 5 daktyler el. spondæer + 1 trokæ el. spondæ). – *vil (...) gaae an*: går det rigtig løs. – *Pølse-Snak*: vrøvl.
- 243 *noGLE SpøRsmåL*: de flg. gåder med bibelsk stof er beslægtet med dem, der findes i en bog fra 1593-1600, der populært kaldtes *Præstepinen*, nemlig den tyske hofpræst Michael Sachs' *Christlicher Zeitvertreiber oder Geistliches Rätzelnbuch* (ty.: *Kristelig tidfondriver eller ånde-*